

ZNAKI IN SIMBOLI SOCIALIZMA IN INDUSTRIJE V VELENJU

dr. Peter Kumer

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Geografski inštitut Antona Melika
peter.kumer@zrc-sazu.si, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5923-9823>

DOI: https://doi.org/10.3986/9789610502623_10

UDK: 911.375: 81'22(497.4Velenje)

IZVLEČEK

Znaki in simboli socializma in industrije v Velenju

Velenje je eno od dveh mest v Sloveniji, ki sta nastala v socialističnem obdobju zaradi odločitev tedanjega političnega vrha, ki se je skladala s socialistično ideologijo. Prebivalci, katerih delovna mesta so bila pretežno vezana na premogovnik in industrijo, so uživali relativno visok življenjski standard. Tranzicijsko obdobje po razpadu Jugoslavije je prizaneslo velenjskemu gospodarstvu saj so se ohranila delovna mesta v industrijskem in energetskem sektorju. S študijo urbane semiotike smo želeli ugotoviti kaj nam pripovedujejo znaki in simboli socializma in industrije v mestu. Zanimalo nas je dojemanje in čustven odnos prebivalcev do teh znakov in simbolov. Ugotovili smo, da je spomin na socialistično obdobje še vedno živ in odnos pretežno pozitiven. Kaže se preko spominskih obeležij na javnih prostorih, razstavah na javnih prostorih, muralov, kreativne izrabe praznih industrijskih stavb, turističnih produktov, znakov in poimenovanjih komercialnih obratov, literarnih besedilih, prostorov za skupno rabo in poimenovanj organizacij in ulic.

KLJUČNE BESEDE

urbana semiotika, skupinsko dojemanje preteklosti, industrijska dediščina, postsocializem, mladinska kultura, kulturna geografija

ABSTRACT

Signs and symbols of socialism and industry in Velenje

Velenje is one of the two towns in Slovenia constructed in the socialist era following decisions of the political elite which were in line with socialist ideology. The inhabitants who were mainly economically dependent on coal mine and industry were enjoying a relatively high standard of living. The transition period after the fall of Yugoslavia has spared the economy of Velenje because people didn't lose jobs in the industry and energy sector. With the urban semiotics study we aimed to understand stories behind signs and symbols of socialism and industry in the town. We focused on collective memory and emotional attachment related to these signs and symbols. We found that collective memory of the socialist era is present and relatively positive. This was identified through analysis of public monuments and the way they are maintained and interpreted, themes of public exhibitions and murals, types of creative re-use of empty industrial buildings, types of tourist products, designs of emblems, meanings of names of commercial activities, literary texts and activities of common spaces.

KEYWORDS

urban semiotics, collective memory, industrial heritage, postsocialism, youth culture, cultural geography

1 Uvod

Nastanek mesta Velenje je tesno povezan z razvojem premogovnika, ki je zagotavljal gorivo za termoelektrarno v bližnjem Šoštanju, in kasnejšo industrijsko podjetje za gospodinjske aparate in belo tehniko Gorenje. Nove delavce, veliko se jih je sem priselilo iz drugi republik nekdanje Jugoslavije, je bilo potrebno namestiti in leta 1959 so zanje zgradili stanovanjsko naselje po modelu vrtnega mesta. Število prebivalcev se je med leti 1961 in 1991 potrojilo. Za mesta, ki so bila v socializmu zgrajena na enak način (na primer Nowa Huta na Poljskem, Schwedt v Vzhodni Nemčiji in Prypiat v Ukrajini) je značilna odsotnost kolektivnega spomina glede skupne preteklosti pred socialističnim obdobjem. Večina mest je bilo ustanovljenih v slabo poseljenih podeželskih regijah ali pa so tako kot Velenje nastale iz vaškega jedra (na primer Štúrovo na Slovaškem). Socialistična oblast je nastopila s popolno tabulo rasa (Petelin 2016). Z razpadom Jugoslavije in demokratizacijo je Velenje vstopilo v obdobje tranzicije, ko se je sicer uspelo prestrukturirati, tako da je uspešno vstopilo v tržno gospodarstvo. Na ta način Velenje ni doživelo enako usodo kot na primer v času Jugoslavije močno industrializirano mesto Maribor, ki ga je po osamosvojitvi prizadela huda brezposelnost.

Danes Velenjčani uživajo mnoge ugodnosti, ki so neposredna dediščina razvoja v socializmu. To so na primer brezplačne avtobusne linije združene pod imenom Lokalč, projekt Mestne blagajne, ki omogoča plačila položnic brez provizije za nekatere velenjske storitve, brezplačne kulturne prireditve in veliki popusti na mnoge storitve s karticami Gorenja in Premogovnika. Posebna ugodnost je tudi poceni daljinsko ogrevanje, ki prihaja iz razvejanega vročevoda iz sistema hlajenja šoštanjske termoelektrarne, čeprav je razlog za to ugodnost predvsem oblika odškodnine prebivalcem zaradi negativnih vplivov na okolje s strani premogovnika in termoelektrarne, ki sta družbi nacionalnega pomena. Med prebivalci je močno izražena podpora gibanjem in političnim strankam, ki so povezane s socialističnim obdobjem. Tako na splošnih volitvah med vsemi volilnimi okraji Velenje že več let zapored beleži eno najmočnejših podpor stranki Socialnih demokratov (Medmrežje 1).

V podobnih mestih v postsocialističnih državah so ugotovili prisotnost nostalgije po socializmu, pri čemer Velikonja (2009) poudarja, da le-ta ni tako zelo povezana s preteklim obdobjem, režimom, vrednotami in odnosi pač pa bolj z željo in utopičnim upanjem, da obstaja družba, ki je boljša od sedanjne. V prispevku so predstavljeni izsledki raziskave o urbani semiotiki, kjer smo zbrali znake in simbole, ki govorijo o odnosu do obdobja socializma in industrijske dediščine.

2 Metode

V tej študiji smo se posvetili prevladujočim narativam (zgodbam) prebivalcev Velenja glede dojemanja socialistične preteklosti in industrijske dediščine. Te narative smo raziskovali posredno – preko študije znakov in simbolov oziroma urbane semiotike. Semiotika je strukturalistična znanost, ki preučuje znake, ki določajo družbo. Znaki niso le vidni, pač pa tudi besede, podobe, zvoki, gibi in predmeti (Gottdiener in Lagopoulos 1986; Duncan 2013). Urbana semiotika torej ne obravnava zgolj vidne simbole, temveč tudi strategije, oglaševanje in na splošno popularen diskurz o mestu. Interpretacija simbolov v prostoru je ena izmed metod razumevanja kulturnih praks in skupinske zavesti nekega območja (Mitchell 1992). Odkrivanje znakov in simbolov je potekalo s pomočjo terenskega ogleda s ključnimi meščani in fotografske študije. S pomočjo 33 kratkih intervjujev, ki smo jih opravili z mimoidočimi med marcem in aprilom 2018 na javnih trgih v Velenju, smo dobili vpogled v dojemanje, občutenja in razmišljanje posameznikov (Bole in Kozina 2018).

3 Spominska obeležja na javnih prostorih

Javni prostor v Velenju je prepleten z obeležji, ki so povezani z industrijsko in socialistično dediščino. Skupno smo prepoznali sedem kipov in drugih skulptur. Večina jih je bilo postavljenih v prvih

desetletjih po drugi svetovni vojni in so na vidnih mestih, lepo ohranjeni in vzdrževani. Izkazujejo pozitivno in deloma idealizirano sliko socialistične preteklosti in industrijske dediščine. Nobeden izmed kipov ni bil odstranjen ali uničen v tranzicijskem obdobju (Kumer in sodelavci 2020). Osrednji trg v Velenju se imenuje po Josipu Brozu Titu, čigar kip je postavljen ob enega izmed robov trga. Gre za največji spomenik Tita na svetu (slika 1). Njegova drža odraža resnobo in dostojanstvo, po kretnjah je videti kot da je v fazi globokega razmišljanja. Kljub njegovi vlogi diktatorja, naj bi Tito pretežno užival ugled v času ko so ga postavili. Ob otvoritvi leta 1977 se je na trgu zbralo več kot 20.000 ljudi (Bartulovič 2010).

Po koncu socializma so mnogo Titovih spomenikov odstranili. Tudi za velenjskega je bilo nekaj pobud da se ga umakne in so prihajali od predvsem desno usmerjenih meščanov. Zelo malo Velenjčanov ta skulptura moti. V izjavah v intervjujih je prevladovalo razmišljanje, da se preteklosti nimajo za kaj sramovati, ter da je Titov spomenik del mestne zgodovine, ki je ne gre zanikati. To kaže na ponos predvsem starejših Velenjčanov na čas socializma, ko je – kot so poudarili intervjuvanci – mesto prosperiralo in imelo nekakšen poseben status v Jugoslaviji zaradi česar so prebivalci Velenja uživali razmeroma visoko kakovost bivanja. Pogoste so interakcije Velenjčanov s spomenikom, denimo ob dnevu mladosti, ko se pod njim pojavijo napisi, ki povečujejo socialistično obdobje. Modna oblikovalka Stanka Blatnik in umetnica Simona Kokot sta kip oblekli v posebno togo tekom Festivala mladih kultur Kunigunda. Na togi je bilo izrisano drevo z vejami, ki segajo proti srcu. Veje naj bi simbolizirale veselje ob odraščanju v Jugoslaviji (Bartulovič 2010). S tem so razjezili predstavnike partizanskih borcev. Skrbelo jih je, da se s tem blati Titovo ime, čeprav so kasneje svoje nestrinjanje umaknili. Danes je spomenik ena glavnih turističnih znamenitosti v mestu, skoraj vsakič na itinerariju tujih obiskovalcev.

Drugi mestni kipi so povezani s socialistično preteklostjo ali velenjskim rudnikom. Še dva primera spomenikov, ki sta povezana s socialistično preteklostjo, sta posvečena jugoslovanskemu politiku Edvardu Kardelju in mestnemu načrtovalcu ter direktorju rudnika Nestlu Žganku. Kipa sta v dobrem stanju in lepo vzdrževana. Prvi javni spomenik v Velenju v povojnem obdobju, delo Alojza Kogovška (1953), je kip ponosnega rudarja (slika 2), ki odhaja na delo. Razgibana figura rudarja, ki odhaja na delo, je ustvarjena v tradiciji realističnega kiparstva in ikonografsko prilagojena zahtevam socialističnega realizma.

Slika 1: Spomenik Josipu Brozu Titu je pogost predmet žgočih političnih razprav v Velenju, vendar je doslej vsakič prevladalo mnenje, da zaznamuje obdobje na katerega so Velenjčani ponosni.

Nekateri izmed skulptur so bili postavljeni pred kratkim. Tako na enem izmed krožišč ob vhodu v mesto od leta 2009 (postavljena ob 50. obletnici mesta), stoji skulptura v čast premogovniku, ki je med najbolj zaslužnimi za ugodno gospodarsko klimo v mestu. Gre za skulpturo poimenovano mobil in je z 10,5 m najvišja krožiščna skulptura pri nas. Poseben primer je otroško igrišče z artefakti, ki so povezani z rudarsko dediščino. Gre za Rudarsko vas, ki so jo leta 2014 postavili, da bi otrokom predstavili pomen lokalnega energijskega vira. Simbol rudnika, abstraktni spomenik iz varjenega železa, je delo Vaska Četkovića (1976) v Sončnem parku v Velenju.

4 Razstave na javnih prostorih

Prepoznali smo sedem zunanjih razstavnih prostorov, med katerimi je precej tematsko povezanih z industrijsko dediščino ali socialistično preteklostjo. Med njimi velja izpostaviti Podhod Pošta (slika 3), ki ga upravlja Velenjski muzej, razstavni prostor med pošto in veleblagovnico Spar (slika 4) in prostori FBunkerja, ki imajo vhod iz podhoda pri Turistično informacijskem centru. Razstave se tam pogosto menjujejo, nedavno pa so gostili predstavitev socialističnega stanovanja.

5 Murali in druge stenske poslikave

Eden najbolj znanih muralov v Velenju krasí fasado Klasirnice, ki je najvišja nadzemna stavba, kar jih je kdaj za svoje potrebe zgradil Premogovnik Velenje in bržkone največja klasirnica na območju nekdanje Jugoslavije (Ifko 2005). Njena ogromna fasada je omogočila postavitev največjega murala v Sloveniji. Umetniki (trije iz Velenja in bližnjih mest, eden iz Švice) so ga izdelali tekom Festivala mladih kultur

Slika 2: Spomenik rudarja, v ozadju pa modernistično poslopje Doma kulture.

PETER KUMER

Slika 3: Podhod Pošta.

PETER KUMER

Slika 4: Razstveni prostor med pošto in veleblagovnico.

Kunigunda. Gre za podobe petih mladih Velenjčanov pri čemer sta dva ponosna knapa z zaščitno čelado, dva pa nosita tudi tatu z rudniškim simbolom. Tako je rudarstvo predstavljeno kot dejavnost na katero so tudi mladi Velenjčani ponosni in jim omogoča preživetje. Murali naj bi prekrivali nekatere dele cevi toplovoda, podobno kot so poslikane cevi v nekdanjem vzhodnem delu Berlina. Do realizacije slednjega še ni prišlo.

6 Kreativna izraba industrijskih stavb

V Velenju je več industrijskih stavb, ki so jih po zgledu iz tujine predali umetniškim skupinam v uporabo. Gre za koncepta začasne (z lastniki dogovorjene) rabe praznih prostorov ter kreativne izrabe industrijskih stavb. To je skladno s potrebami mladih ustvarjalcev iz širše regije, ki več let niso imeli prostora za udejstvovanje. Svoj problem so naslovili na Mladinski center Velenje, ki so mestni upravi predstavili idejo glede prenove praznih prostorov za umetniške ateljeje in razstavne prostore (Medmrežje 2). Koncepta kreativne uporabe prostora so se poslužili v Stari pekarni (slika 5), bivši pekarni, ki je stala v starem delu Velenja. Preuredili so jo v umetniški prostor in ga v letu 2012 vključili v projekt Evropske prestolnice kulture. Prvotne razstave so bile povezane s kruhom in njegovo pripravo. Odtlej so prostor preuredili v galerijo za vizualne umetnosti, ki je bil večkrat eden izmed uradnih prizorišč Festivala za mlade kulture Kunigunda (Medmrežje 3). Prostor je trenutno izpraznjen, nameravajo ga prenoviti in v njem urediti ateljeje in druge prostore za ustvarjanje, razstaviščne prostore, dva stanovanja in gostinski obrat (Medmrežje 4). Pri tem velja izpostaviti, da so po mnenju nekaterih predstavnikov mladih ustvarjalcev občinski odločevalci »izrabili« idejo o skupnem deljenem prostoru za ustvarjanje in s tem kreativcem odvzeli samonikli prostor, ki ga bodo nadomestili z bolj »higienično« obliko. Kritika takšne prakse je javnosti bolj poznana na primeru samoniklega prostora Rog v Ljubljani.

Že omenjena Klasirnica (slika 6) nekdanje tovarne za ločevanje premoga, je drug primer takšne industrijske stavbe. Stavba je bila opuščena po modernizaciji rudnika. Novega namena še niso pripisali stavbi zato je zaenkrat izpraznjena. Klasirnica sodi med stavbe, ki v Šaleški dolini najbolj zaznamujejo njeno industrijsko moč; poleg nje so to še visokoregalno skladišče Gorenja, stara elektrarna in Termoelektrarna Šoštanj (Ifko 2005). Ideje so bile povezane s prenovo v namestitveni obrat, preureditvijo v prostor za interdisciplinarno umetnost ali v adrenalinski park (Strgar 2006). Stara elektrarna, nekdanja elektrarna, je ena izmed možnih prizorišč za muzej ali razstave (Medmrežje 5), omenjale pa so se še ideje o ureditvi prostorov Univerze v Mariboru. Del prostorov so nekajkrat zasedli glasbeniki za izvajanje vaj. Nekaj časa je bilo to tudi eno izmed prizorišč festivala Kunigunda.

7 Turistični produkti

V Strategiji razvoja in trženja turizma v MOV za obdobje 2017–2021 je večkrat omenjen socializem v odnosu do turističnih potencialov. Avtorji strategije (Gaberšek in sodelavci 2016, 18) so zapisali, da je Velenje: »... mesto bogato s kulturnimi, glasbenimi, športnimi prireditvami in festivali, kar je tudi posledica zgodovinskega razvoja (socializem, rudarstvo).« V naši raziskavi smo ponos na industrijsko dediščino in socialistično preteklost prepoznali preko 13 spominkov, 4 kulinaričnih produktov in 5 turističnih paketov. Na spletni strani, ki se posveča turističnemu trženju v Velenju (<http://www.velenje-tourism.si/>) je v rubriki »Zakaj v Velenje?« med največjimi desetimi zanimivostmi naveden kip Tita z modernističnim glavnim trgom, med največjimi produkti pa »Doživetje socializma v Velenju«, ki ga je pripravil Turistično informacijski center, idejo zanj pa so zasnovali študenti študijskega programa gostinstvo in turizem na Šolskem centru Velenje. Na spletni strani tržijo več s socializmom in industrijsko dediščino povezanih turističnih produktov (Doživetja za odrasle 2019). V Priročniku destinacijske znamke Velenje so v poglavju »Edinstveno v Velenju« med drugimi navedeni rudarstvo, modernistična arhitektura in socializem (Berložnik Šuler in sodelavci 2018).

PETER KOMER

Slika 5: Stara pekarna.

ANDREJ PETELINŠEK

Slika 6: Klasirnica.

Pretežen del spominkov Velenja, ki jih imajo razstavljene v Turistično informacijskem centru, je pove-zanih prav z industrijsko dediščino in socialistično preteklostjo. Tak primer so replike rudarskih svetilk, rudarske spodnjice (»vražje gate«) in majice z rdečo zvezdo in napisom Titovo Velenje. Unikatna igra spomin (slika 7) vsebuje simbole kot so rudarski voziček in prekrižana kladivo in kramp. Kupiti je možno med drugim še zapakiran kos premoga ali magnet s fotografijo Titovega trga in modernistične arhitekture mesta.

Med kulinaričnimi produkti velja omeniti burger lignit in maršal v restavraciji z burgerji in sladoled Tito, ki ga je moč naročiti ob velenjski plaži v poletnih mesecih. Knapovska malica je del produkta »Doživetje socializma v Velenju«. Mestna občina Velenje vsako leto na 20. september obeležuje občinski praznik. Na ta dan leta 1959 je bilo slovesno otvorjeno novozgrajeno mesto. Osnovnošolce povabijo, da prepevajo velenjsko himno, nastopajo tudi številni lokalni ustvarjalci. Ta dogodek tako po vsebini kot veličini spominja na javne proslave in parade iz časa socializma.

8 Komercialne dejavnosti

Med komercialnimi dejavnostmi velja omeniti restavracijo Nostalgija (slika 8), ki v svojem emblemu predstavlja rdečo zvezdo in jugoslovansko zastavo. Restavracija DK se v emblemu prav tako ponaša z rdečo zvezdo (slika 9). Omeniti velja še kiosk s hitro prehrano Burger Kapija, ki v emblemu predstavlja burger in prekrižana kladivo in kramp. Kapija pomeni vhod v rudnik. Kavarna Mladost s svojim imenom spominja na Titove mladince.

9 Glasba in literarna besedila

Nekaj lokalnih glasbenikov opeva velenjsko industrijsko dediščino. Velenje slovi po svoji hip hop kulturi. Avtorji v svojih pesmih opevajo Velenje, Gorenje in rudnik. Tako hip hop glasbenik 6Pack Čukur v svojem videospotu »Ni živleja brez Veleja« družbenokritično predstavlja Velenjsko industrijo in z njo

Slika 7: Igra spomin.

PRIMOŽ GASPERČ

Slika 8: Restavracija Nostalgija.

PETER KUMER

Slika 9: Restavracija DK.

povezanim življenjem mladih. Mestna občina Velenje je ena redkih občin, ki ima ob grafičnih simbolih tudi svojo himno. Pesem je nastala v času najintenzivnejše gradnje mesta v zgodnjih 60. letih, tekst in glasbo pa je napisal Ivan Marin starejši. Himna nosi naslov Graditeljem Velenja in časti Velenjčane, ki so kot udarniki pomagali pri gradnji mesta (Medmrežje 6). Dediščino rudarstva je opisana v seriji otroških knjig z naslovom O jamskem škratu in Poskok po Šaleški dolini. Usnjarska industrija je opisana v otroški knjigi Usnjarski vajenec Jure. Peter Rezman je napisal pet romanov, ki se dogajajo v Velenju, od tega sta bila dva nominirana za nagrado Kresnik.

10 Udejstvovanje mladine in njihovi prostori

Ideja povezovanja in solidarnosti naj bi bila del socialistične ideologije. V Velenju je močno razvito prostovoljstvo, ki po mišljenju nekaterih izhaja iz dediščine udarništva. Društvo Brigadirjev Velenje se posveča delovnim in humanitarnim akcijam v mestu in je bilo ustanovljeno leta 2009 s poudarkom, da prenaša filozofijo mladinskih delovnih akcij ter brigadirstva iz časa Jugoslavije. V tem duhu delujejo tudi taborniki in verjetno ni naključje, da je največji rod tabornikov v Sloveniji prav v Velenju.

Več skupnih prostorov je povezanih s socialistično zgodovino mesta. Podobno je z javno dostopnimi prostori, ki so namenjeni druženju in rekreaciji, ki so bili del prostorskega načrtovanja, danes pa jih zaradi visokih cen zemljišč vse manj umeščajo v načrte. Primer je Sončni park z razstavljenimi predmeti, ki promovirajo lokalni energijski vir. Kos preмога je tako povezan z velenjskim rudnikom. Južni del parka je ohranjeno nekdanje kotalkališče, v sredini pa stoji vila Rožle, prostor za neformalno izobraževanje in druženje, ki ga upravlja mladinska nevladna organizacija. Poslikava v stavbi prikazuje gradnjo mesta.

Letni kino zgrajen v 50. letih 20. stoletja ob Škalskem jezeru so sčasoma opustili zato se je zarasel. Pred časom so ga obnovili in restavrirali v prvotno stanje. To kaže na obujeno zanimanje za socialistično dediščino. Zda se ob njem vrstijo številne dejavnosti. V času festivala mladinskih kultur Kunigunda se tu vsako leto odvijajo prireditve. Prireditve festivala so na številnih zunanjih in notranjih javnih prostorih. Podobno velja za Festival Pike Nogavičke, ki se odvija ob Velenjskem jezeru. V času festivala Dnevi mladih in kulture se odvijajo koncerti, umetniške akcije na ulicah in športni dogodki – gre za prvi študentski festival v Sloveniji. Med festivalom se mestni trgi prelevijo v umetniške prostore. 25. maja v mestu praznujejo Dan mladosti, ko priredijo tudi Štafeto mladosti. Ti dogodki so brezplačni in dobro obiskani. Deloma jih financirata tudi rudnik in tovarna Gorenje. Primeri notranjih prostorov za prostočasne dejavnosti so eMCE plac, ki je namenjen poleg druženju tudi organizaciji delavnic, izobraževanju in glasbenemu udejstvovanju. Saša inkubator in Podjetniški center Standard sta podjetniška zaganjalnika po vzoru deljenih skupnih prostorov (angl. *co-sharing working spaces*) iz tujine.

11 Poimenovanja organizacij in ulic

V vsaki republiki nekdanje Jugoslavije je bilo eno mesto poimenovano po Titu. Velenje so preimenovali v Titovo Velenje leta 1981, čeprav so bili temu naklonjeni bolj prišleki (delavci iz drugih republik Jugoslavije) kot domačini. Po osamosvojitvi so besedo »Titovo« odstranili. Premogovnik in industrija (še posebej Gorenje) zaenkrat še veljata za družbeno odgovorni podjetji, ki financirata tudi kulturne in športne dejavnosti Velenjčanov. Z analizo poimenovanj organizacij in združenj smo ugotovili, da nekatere kulturne organizacije nosijo imena podjetij. Tak primer so Pihalni orkester Premogovnika Velenje, Harmonikarski orkester Barbara Premogovnika Velenje in Rudarski oktet iz Velenja. Podobno velja za imena športnih organizacij: Nogometni klub Rudar, Težko atletski klub Rudar Velenje, Balinarsko športno društvo Velenje Premogovnik in Športno društvo skupine Premogovnik Velenje, Rokometni klub Gorenje Velenje. Povezanost mesta in prebivalcev s premogovnikom in industrijo je mogoče razbrati tudi preko študije uličnih imen: Tovarniška pot, Rudarska cesta (slika 10) in Rudniška cesta. Na tem mestu

DRAGO KLADNIK

Slika 10: Znak za Rudarsko cesto.

JERNEJ TIRAN

Slika 11: Na strehi ene od tako imenovanih rudarskih stolpnic v Velenju je okoli strojnice dvigala oblikovan pano z napisom »Srečno« in rudarskim znakom.

velja omeniti velika svetleča panoja z napisoma »Srečno« (slika 11), ki je povezan z rudarsko tradicijo, in »Gorenje«, ki je najpomembnejša tovarna v mestu. Oba panoja sta postavljena na vrh dveh modernističnih stanovanjskih stolpnic v središču mesta.

12 Sklep

S študijo urbane semiotike smo spoznali, da je spomin na socialistično preteklost še vedno živ in pretežno pozitiven. Kaže se preko spominskih obeležij na javnih prostorih, ki so ohranjena in lepo vzdrževana; razstavah na javnih prostorih, ki zaznamujejo čas socializma ali dediščino mestne industrije; muralov kakršnega najdemo na Klasirnici in izkazuje ponos mladih na premogovnik; kreativne izrabe praznih industrijskih stavb; turističnih produktov, ki tržijo industrijsko dediščino in pozitivne vidike socializma, komercialnih obratov, ki se ponašajo s socialističnimi znaki in poimenovanji; literarnih besedil, ki opevajo identiteto mesta povezana z industrijo in premogovnikom; prostorov za skupno rabo, ki nadaljujejo prakso iz socializma glede spodbujanja skupnega dobrega; in poimenovanj organizacij in ulic, ki nakazujejo na prepletenost vsakodnevnega življenja s premogovnikom in industrijskimi podjetji. Ta spomin na socialistično obdobje, ko je bilo negotovosti glede zaposlitev malo, se utegne še bolj obujati v naslednjih letih. Po vstopu kitajskih podjetnikov v lastništvo Gorenja je namreč veliko poročil o negotovih zaposlitvah številnih Velenjčanov.

Medtem ko so prebivalci na industrijsko dediščino skoraj v celoti ponosni, smo predvsem preko uličnih intervjujev zaznali tudi negativna čustva povezana s socializmom. Čeprav so bila zaznana v manjši meri, teh občutenj v tem poglavju nismo predstavili, smiselno pa bi jim bilo posvetiti več pozornosti v prihodnjih raziskavah. Zanimiva bi bila tudi izvedba študije urbane semiotike v Novi Gorici, ki je nastala na podoben način kot Velenje, in primerjava obeh študij.

13 Zahvala

Prispevek temelji na mednarodnem projektu BRIGHT FUTURE, ki ga sofinancirata Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (H6-8284) in Obzorje 2020 v okviru programa JPI Urban Europe.

14 Seznam virov in literature

- Bartulovič, A. 2010: Spomenik Josipu Brozu – Titu v Velenju. DEDI - digitalna enciklopedija naravne in kulturne dediščine na Slovenskem. Medmrežje: <http://www.dedi.si/dediscina/325-spomenik-josipu-brozu-titu-v-velenju> (9. 12. 2019).
- Berložnik Šuler, J., Bogunič, I., Apohal, I. 2018: Priročnik destinacijske znamke Velenje. Zavod za turizem Šaleške doline. Medmrežje: <http://www.velenje-tourism.si/files/tourism/Aktualni%20dogodki%20Nova%20blagovna%20znamka/Prirocnic%20destinacijske%20znamke%20Velenje.pdf> (9. 12. 2019).
- Bole, D., Kozina, J. 2018: Locals' narratives: case study town of Velenje, Slovenia. Medmrežje: https://giam.zrc-sazu.si/sites/default/files/t3.3_report_velenje_final_en.pdf (9. 12. 2019).
- Doživetja za odrasle 2019. Medmrežje: <http://www.velenje-tourism.si/dozivetja/11599> (9. 12. 2019).
- Duncan, J. S. 1987: Progress Report: Review of urban imagery: urban semiotics. *Urban geography* 8-5.

- Gaberšek, U., Apih, J., Klavora, J., Križaj, D., Maruško, H., Petek, N., Štular, K., Zakonjšek, T.H. 2016: Strategija razvoja in trženja turizma v Mestni občini Velenje 2017-2021. Velenje. Medmrežje: <http://arhiva.velenje.si/Seje%20sveta/2017/Strategija%20razvoja%20turizma%20MOV%202017%20-%202021.pdf> (9. 12. 2019).
- Gottdiener, M., Lagopoulos, A., P. 1986: The city and the sign: An introduction to urban semiotics. New York.
- Ifko, S. 2005: Velenje – Klasirnica Pesje. Končno poročilo. Medmrežje: <http://arhiva.velenje.si/Seje%20sveta/2019/Klasirnica%20Kon%C4%8Dn%20poro%C4%8Dilo%20INDUPIK.pdf> (9. 12. 2019).
- Medmrežje 1: Izidi glasovanj po voliščih v Sloveniji 2018. <https://www.dvk-rs.si/index.php/si/medijsko-sredisce/izidi-glasovanja-po-voliscih-v-sloveniji-obvestilo-st-020-2-2018-134> (10. 11. 2019).
- Medmrežje 2: Mladinski center Velenje: <https://www.salto-youth.net/tools/otlas-partner-finding/organisation/mladinski-center-velenje.255/> (10. 11. 2019).
- Medmrežje 3: <http://www.mc-velenje.si/dejavnosti/pekarna/> (1. 11. 2019).
- Medmrežje 4: Revitalizacija starotrškega jedra: <https://www.velenje.si/uprava-organi-obcine/11708> (1. 11. 2019).
- Medmrežje 5: Ob 80-letnici stare elektrarne, 2008: <http://www.rlv.si/si/za-medije/sporocila-za-medije?id=57> (1. 11. 2019).
- Medmrežje 6: Celostna grafična podoba in himna MOV: <https://www.velenje.si/uprava-organi-obcine/simboli-mov> (1. 12. 2019).
- Kumer, P., Bole, D., Tiran, J., Gašperič, P., Kozina, J. 2020: Industrial and mining tradition in a post-socialist town: Semiotic and content analysis of dominant and official narratives. V recenziji za Journal of Cultural Geography.
- Mitchell, W., J., T. 1992: Art and the Public Sphere. Chicago.
- Petelin, D. 2016: Socialistično mesto v evropski urbani krajini. Medmrežje: <https://zgodovinanadlani.si/socialisticno-mesto-v-evropski-urbani-krajini/> (10. 11. 2019).
- Strgar, Z. 2006: Rudarska Klasirnica kot center Pompidou? Dnevnik 3. junij 2006.
- Velikonja, M. 2009: Lost in transition: Nostalgia for socialism in post-socialist countries. East European Politics and Societies 23- 4. DOI: <https://doi.org/10.1177/0888325409345140>